

1868 had hij gereageerd met een brief van wel tien bladzijden quarto.⁴⁴ Nadat daarop taal noch teken gekomen was, had hij er maar het zwijgen toe gedaan, mede omdat hij zich vaak verwant voelde met Brams orthodoxe tegenstanders. Bram had dit ook wel eens als vermoeden geuit tegenover hem. 'Hieronder', aldus senior, 'lijden wij beiden, gij en ik. Maar zou het goed zijn deze wond dikwijls aan te roeren?' Nog bij z'n jongste bezoek, in oktober 1870, had hij zich voorgenomen daarover met Bram te spreken. Maar diens 'zwakheid en neergebogenheid' hadden hem doen zwijgen. Hij had toen anders graag met hem gesproken over enkele stukken van Gunning en J.J.P. Valeton in de juist gestarte *Protestantsche Bijdragen*.

De brief heeft Bram bereikt op een moment dat hij bijzonder bezet was. Kort daarna stortte hij in en vertrok naar Zwitserland. Op 5 mei 1871 schreef senior hem opnieuw een brief. Hij was van zijn dochter Henriette, die toen in Frankfurt am Main woonde, gewaar geworden dat Bram zijn zus daar had opgezocht. Senior had alle begrip voor Brams plotselinge besluit om te gaan. Intussen had ook Bram hem uit het buitenland een brief geschreven, met een verrassende vraag: of hij eventueel een lidmaatschap van de Tweede Kamer zou kunnen aanvaarden? Senior, die niet gewend was dat de ander hem in veel kende, kon het niet laten argwanend te vragen: 'vraagt ge dit uit respect of is het u werkelijk om goeden raad te doen?' Toch kwam hij met een serieus antwoord. Hoewel hij zich kon voorstellen dat een politieke loopbaan zijn getalenteerde zoon bijzonder aantrok, ried hij hem deze overstap sterk af, en wel om twee redenen. Ten eerste omdat junior toch Verbi Divini Minister was, en dan bovendien één die zich over zijn positie en invloed niet behoefde te beklagen. Vandaar het tweede argument: junior zou een dergelijke invloed niet kunnen doen gelden in de Kamer, waar zijn geestverwanten betrekkelijk weinig waren, waardoor hij dus op veel tegenspraak en miskenning moest rekenen, 'om van finantieel nadeel en hachelijke toekomst niet te spreken'.⁴⁵ Senior kwam tenslotte nog even terug op zijn vorig schrijven. Uit Brams brief was hem namelijk duidelijk geworden, dat zijn zoon amper de inhoud van dit epistel tot zich had laten doordringen. Ditmaal kon Bram de brief van senior in alle rust lezen in het vakantietoord Montreux. De lectuur ervan deed hem besluiten eerst naar zijn ouders in Leiden te gaan, alvorens hij zich weer in de beslommeringen van alle dag begaf.⁴⁶

Senior: een kritisch kind der volkskerk (16 april 1873)

Of senior en junior gedurende het voor de laatstgenoemde hectische jaar 1872 al dan niet veel contact met elkaar gehad hebben, is vanwege

44. Ik heb deze brief niet aangetroffen.

45. Kamerleden ontvingen destijds geen tractement; ze genoten slechts een vergoeding.

46. Vgl. Jo Kuyper-Schaay aan A. Kuyper, 12 mei 1871; AKP 3.